

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ACADEMIA ROMÂNĂ-FILIALA CLUJ
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”

Domeniul: Relații internaționale și Studii europene

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Coordonatori științifici:

Prof. Univ. Dr. Adrian Liviu Ivan

CS I Dr. Lucian Nastasă Kovács

Doctorand:

Marinela Adriana Butcovan

Cluj-Napoca
Noiembrie 2013

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ACADEMIA ROMÂNĂ-FILIALA CLUJ
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”

Domeniul: Relații internaționale și Studii europene

**PROBLEMATICA SECURITĂȚII BANCARE ÎN
RELAȚIILE
INTERNAȚIONALE/TRANSNAȚIONALE.
Studiu de caz: România**

REZUMAT

Coordonatori științifici:

Prof. Univ. Dr. Adrian Liviu Ivan

CS I Dr. Lucian Nastasă Kovács

Doctorand:

Marinela Adriana Butcovan

Cluj-Napoca
Noiembrie 2013

CUPRINS

INTRODUCERE.....	6
CAPITOLUL 1.....	15
SECURITATEA BANCARĂ ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI STUDIILE DE SECURITATE.....	15
1.1. Securitatea bancară: nivelul individual (personal).....	16
1.2. Securitatea bancară: nivelul statal/național.....	20
Teorii și concepte contemporane privind securitatea bancară.....	21
1.3. Banca în economia de piață.....	21
1.3.1. Apariția instituțiilor bancare.....	23
1.3.2. Funcțiile și clasificarea instituțiilor bancare.....	27
1.4. Riscurile bancare.....	31
1.4.1. Definirea riscului bancar.....	32
1.4.2. Clasificarea riscurilor bancare.....	33
1.4.3. Riscul de credit.....	34
1.4.4. Riscul ratei dobânzii.....	36
1.4.5. Riscul valutar.....	37
1.4.6. Riscul insolvabilității.....	37
1.4.7. Riscul de lichiditate.....	38
1.4.8. Riscul de funcționare (operațional).....	39
1.4.9. Riscul de sistem (legal).....	39
1.4.10. Riscul de țară.....	40
1.5. Gestionarea riscurilor bancare.....	40
1.6. Securitatea bancară.....	42
CAPITOLUL 2.....	47
SECURITATEA BANCARĂ ȘI CRIMA ORGANIZATĂ.....	47
2.1. Fenomenul de spălare a banilor și de finanțarea a actelor de terrorism.....	47
2.1.1. Fenomenul de spălare a banilor.....	47
2.1.2. Scurt istoric. Definiție.....	48
2.1.3. Fenomenul și etapele spălării banilor.....	50
2.1.4. Tranzacții suspecte și tipologii de spălarea a banilor.....	54
2.1.5. Reguli și cerințe internaționale în vederea combaterii fenomenului de spălare a banilor.....	58

2.1.6. Raportarea tranzacțiilor suspecte aflate în directă legătură cu procesul de spălare a banilor.....	63
2.2. Finanțarea actelor de terorism pe plan global	68
2.2.1. Relația dintre fenomenul de spălare a banilor și finanțarea actelor de terorism.....	73
2.2.2. Aspecte internaționale în ceea ce privește fenomenul de spălare a banilor și de finanțare a terorismului.....	74
2.3. Frauda bancară.....	81
2.3.1. Definierea fraudei bancare.....	82
2.3.2. O taxonomie a fraudelor bancare.....	83
2.3.3. Politici de identificarea, prevenire și combatere a fraudelor bancare.....	84
2.4. Fraudele bazate pe utilizarea noile tehnologii, impact al globalizării.....	90
2.5. Corupția din sistemul bancar- o plagă a sistemului internațional de securitate ...	94
2.5.1. Definierea fenomenului de corupție.....	94
2.5.2. Forme de manifestare ale corupției în sistemul bancar.....	95

CAPITOLUL 3.....97

RISURI ȘI PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII BANCARE ÎN CONTEXTUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE.....97

3.1. Globalizarea sistemului bancar.....	97
3.1.1. Definierea globalizării bancare.....	98
3.1.2. Globalizarea și activitatea bancară- către găsirea unui optimum.....	99
3.1.3. Globalizarea sistemului bancar – necesitatea implementării unor noi reglementări și metode de management integrat.....	103
3.2. Criza economică și instabilitatea piețelor financiare – consecințe ale globalizării.....	106
3.2.1. Panorama crizelor economice care au zguduit sistemul relațiilor internaționale.....	107
3.2.2. Criza economică din 2008 și vectorii de răspuns ai comunității internaționale.....	110
3.2.3. Piața Unică și Uniunea Economică și Monetară - soluții anticriză.....	112
3.2.4. Către o nouă arhitectură de stabilitate financiar-bancară în UE.....	114
3.2.5. Criza economică din Statele Unite ale Americii.....	117
3.2.6. Criza economică din România.....	119

CAPITOLUL 4.....	123
SISTEMELE BANCARE DIN STATELE UNITE ALE AMERICII ȘI DIN UNIUNEA EUROPEANĂ. FRAUDE CELEBRE DIN SECTORUL BANCAR.....	123
4.1. Sistemul bancar din Statele Unite ale Americii.....	123
4.2. Infrastructura bancară a Uniunii Europene.....	128
4.2.1. Sistemul bancar din Italia.....	131
4.2.2. Sistemul bancar din Marea Britanie.....	136
4.2.3. Sistemul bancar din Franța.....	139
4.2.4. Sistemul bancar din Germania.....	143
4.2.5. Sistemul bancar din Spania.....	148
4.2.6. Sistemul bancar din Grecia.....	151
4.2.7. Sistemul bancar din Cipru.....	154
4.3. Fraude celebre din sistemul bancar din întreaga lume.....	156
CAPITOLUL 5.....	161
EVOLUȚIA ȘI PROBLEMELE SISTEMULUI BANCAR DIN ROMÂNIA.....	161
5.1. Repere istorice.....	161
5.2. Cazuri de fraudă bancară în România.....	179
CAPITOLUL 6.....	184
SECURITATEA INSTITUȚIILOR BANCARE: POLITICI ȘI STRATEGII. SECURITATEA SISTEMELOR INFORMATICE.....	184
6.1. Politica și strategia de securitate bancară.....	185
6.2. Securitatea IT în instituțiile bancare.....	189
CONCLUZII.....	198
BIBLIOGRAFIE.....	213
ANEXE	

Cuvinte cheie: securitate bancară, fraudă, cyber-terrorism, sistem bancar, tranzacții internaționale, securitate IT.

Tema aleasă pentru o disertație doctorală nu este deloc întâmplătoare, venind într-un fel în concordanță cu realitățile tot mai evidente din ultimele două decenii, dar și în virtutea deslușirii importanței pe care o are cunoașterea factorilor și a fenomenelor ce influențează securitatea bancară, dar mai ales a soluțiilor existente sau care ar trebui să se contureze în această direcție. Pe de altă parte, am decis să tratez acest subiect, ușor sensibil, și datorită evenimentelor petrecute în ultimii ani în sectorul bancar, evenimente ce au pus în discuție tot mai mult conceptul de „securitate”, într-o mulțime de valențe, deloc ușor de gestionat.

Acestea sunt și motivele pentru care am încercat în lucrarea de față să culeg cele mai importante date cu ajutorul cărora să pot demonstra vulnerabilitatea acestui sistem. Din păcate, informațiile și documentele ce țin de acest domeniu, și anume de securitatea bancară, sunt secretizate și securizate, din cauze lesne de înțeles, motiv pentru care nu am reușit să pătrund cât mai adânc – așa cum mi-aș fi dorit - în studierea propriu-zise a securității. Chiar și așa însă, colectarea materialului empiric neîngrădit de legislație, asociat cu discutarea conceptului de „securitate” în contextul relațiilor internaționale, ne-a oferit șansa de a realiza o lucrare ce o dorim de referință sub aspectul subiectului analizat, evident, cu amendamentul că acest aspect este extrem de mobil, având capacitatea de a atrage de la o zi la alta noi provocări sub aspectul securității bancare, cu atât mai mult cu cât informatizarea deplină a operațiunilor și mecanismelor bancare poate genera „probleme” chiar și peste noapte.

Această lucrare tratează problemele ce determină o instabilitate, insecuritate, atât a sistemului bancar, cât și a întregii economii. Conceptul de securitatea se adresează tuturor nivelurilor de organizare a unei societăți, de la individ, stat și până la sistemul internațional. Securitatea se bazează, înainte de toate, pe o stabilitate economică, dar și pe o stabilitate politică. Astfel, putem afirma că un sistem viabil de securitate va putea fi clădit doar dacă sunt consolidate aceste două componente. Certitudinea, încrederea și liniștea își au originea nu doar în absența pericolelor, ci chiar în ținerea acestora sub control.

Pentru a demonstra importanța acestei teme, în primul rând am încercat să tratez riscurile bancare. Riscul poate avea un impact evident asupra valorii unei instituții financiare sau a unei instituții bancare, fie sub forma un impact cauzat de efectele asupra personalului, partenerilor, clientelei sau asupra autorității bancare, fie sub forma pierderilor directe suportate. În sectorul bancar, riscul trebuie privit ca un conglomerat de pericole, adeseori interdependente, ce au cauze comune, sau ivirea unui tip de risc poate genera apariția unei succesiuni de alte riscuri.¹

Apoi, o altă problemă cu care se confruntă sistemul bancar este fenomenul de spălare a banilor și finanțare a terorismului. În acest context, fenomenul spălării banilor, de la apariția sa în versiune modernă, a dobândit un evident caracter internațional. Cei care practică acest mecanism, al spălării banilor, încearcă să împiedice descoperirea acțiunilor ilegale prin ascunderea cât mai adânc a valorilor provenite din astfel de acțiuni, prin diverse mijloace, care să le confere o aparență legală, cu scopul de a putea fi cât mai ușor introduse în circuitul economic, fără a fi descoperite. În ceea ce privește combaterea finanțării terorismului, direcția și nivelul de dezvoltare a modului, mecanismului de susținere a entităților teroriste se schimbă în mod constant și înregistrează evoluții specifice. Dificultățile de identificare sunt generate de accesarea resurselor și a canalelor legale de către entitățile teroriste, dar și de întrepătrunderea acestora cu cele ilegale

Instituțiile bancare se confruntă și cu o altă problemă, care de asemenea are un impact negativ asupra activităților și, în special, asupra reputației și credibilității unei bănci, și anume fraudă bancară. Minimizarea și prevenirea acestei amenințări presupune mai mult decât introducerea unor mecanisme de control a fraudei sau a tehnologiei de depistare a fraudei, indiferent de cât de sofisticate și de avansate sunt. Cei care au intenția de a produce fraude sunt în permanență cu un pas înainte și găsesc întotdeauna metodele, dar și momentul pentru a-și implementa planurile.

Și corupția bancară este un fenomen la fel de intens în ceea ce privește desecurizarea sistemului bancar. Acest fenomen antisocial poate pune în pericol buna desfășurare a oricărei instituții bancare, și nu numai. De-a lungul timpului, numeroși angajați bancari sau chiar

¹ Gheorghe Manolescu, Adriana Sîrbea Diaconescu, *Management bancar*, București, Edit. Fundației “România de Măine”, 2001, p. 123.

persoane din conducere au fost cercetați pentru corupție. Dorința unora de a se îmbogăți prin orice mijloace și cât mai rapid posibil a vulnerabilizat astfel sistemul bancar.

Pe lângă aceste fenomene descrise mai sus, fraudă bancară, corupția, spălarea banilor și finanțarea terorismului, există și alte două fenomene, la fel de importante, care contribuie la destabilizarea sectorului bancar. Aș putea chiar să afirm faptul că acestea din urmă sunt chiar generatoarele celorlalte. Este vorba despre globalizarea bancară și crizele economice.

Odată cu globalizarea economică, problemele economice, și nu numai, au devenit globale datorită extinderii legăturilor tot mai largi și mai variate. Globalizarea bancară a ajutat la deschiderea piețelor financiare, dar și la progresul tehnic din domeniul telecomunicațiilor și informaționale. Astfel, orice constrângere de timp și de spațiu a fost înlăturată. De asemenea, competiția și-a făcut simțită prezența în sectorul bancar, fapt observat prin ofertele instituțiilor bancare (serviciile și produsele oferite de cea mai înaltă calitate), dar și prin cerințele și așteptările clienților persoane fizice sau juridice.

Dar globalizarea sistemului bancar nu a avut doar un impact pozitiv ci și unul negativ, și aici mă refer la globalizarea infracționalității. Acestea două, din păcate, au venit la pachet. Odată cu globalizarea bancară infracționalitatea în acest domeniu a crescut și ea. Deschiderea pe piață a instituțiilor bancare, implementarea de noi tehnologii, dar și dereglementarea bancară au condus la creșterea vulnerabilității sectorului bancar.

La fel ca și alte fenomene economice, și crizele devin o problemă în momentul în care afectează ordinea economică, socială, politică. Apariția unei crize economice influențează în mod negativ și alte domenii ale vieții. Dacă privim în trecut, toate crizele prin care a trecut omenirea, indiferent de natura lor, a influențat, într-o măsură mai mică sau mai mare, sistemul bancar. *Aceste crize să fie oare rezultatul globalizării?* Indiferent de răspuns, cert este că sectorul bancar a fost descurajat în urma acestora, iar populația a fost cea care a avut cel mai mult de suferit.

În ultima perioadă, sectorul bancar operează într-un mediu caracterizat de instabilitate și incertitudine, iar pierderile pot genera tulburări severe activităților bancare. Reputația și stabilitatea instituțiilor bancare depind de capacitatea acestora de a face față tulburărilor și provocărilor, fie că sunt de natură infracțională (spălarea a banilor, finanțare a terorismului,

corupție sau fraudă), fie că este vorba de impactul globalizării sau a crizelor economice. De aici, putem afirma importanța studierii securității bancare și a fenomenelor care o poate impacta, într-un fel sau altul.

Nu putem încheia această succintă introducere fără a evidenția rolul major în coordonarea disertației a prof. univ. Adrian Liviu Ivan, care mereu m-a îndrumat spre relaționarea temei „securității bancare” cu evoluția și gestionarea relațiilor internaționale în această epocă complexă a globalizării. Totodată, recunoștința noastră se îndreaptă spre Lucian Nastasă-Kovács, cu care am avut discuții profitabile în ceea ce privește conceptele, dar și sub raportul metodologiei. Și nu în ultimul rând, datorăm toată grațitudinea lui Andrea Carteni de la Universitatea „Sapienția” din Roma (Italia), pentru îndrumările referitoare la abordarea interdependenței dintre bănci, securitate bancară și relațiile internaționale.

Această lucrare este structurată pe șase capitole, fiecare dintre acestea studiind și punând accent pe vulnerabilitățile sistemului bancar.

Astfel, în *primul capitol*, intitulat **„Teorii, concepte contemporane privind sistemul bancar și securitatea bancară”**, am încercat să conturez semnificația sistemului bancar în economia de piață, accentul fiind pus pe definirea instituțiilor bancare, pe prezentarea originilor și a evoluțiilor sistemului bancar, dar și pe tratarea funcțiilor și a tipologiilor instituțiilor bancare.

O altă problemă studiată în acest capitol este legată de riscurile bancare și impactul acestora asupra securității sectorului bancar. De asemenea, am considerat necesară și descrierea modalităților de gestionare a riscurilor bancare de către instituțiile bancare, deoarece gestiunea riscurilor este asociată controlului riscurilor bancare și implicit a minimizării impactului acestora.

O ultimă problemă prezentată în acest capitol este „Securitatea bancară”. Am ales ca în acest prim capitol să definesc termenul de securitate, cu scopul de a înțelege, de fapt, ideea acestei teze de doctorat. De asemenea, am considerat necesară și definirea unor termeni ce au legătură cu acest subiect.

Capitolul al doilea, **„Securitatea bancară și crima organizată”**, pune accent pe expunerea sectorului bancar la riscuri de securitate, mai exact la fenomenul infracțional. Odată cu dezvoltarea sistemului economic, s-a intensificat și internaționalizat infracționalitatea, sistemul bancar fiind vizat în mod direct. În acest capitol am analizat patru fenomene

infraționale, și anume: fenomenul de spălare a banilor, de finanțare a terorismului, fraudă bancară, și nu în ultimul rând, corupția în sistemul bancar.

De asemenea, am abordat cele patru tipuri de fenomene frauduloase la nivel teoretic, iar în capitolele patru și cinci, unde am analizat sistemele bancare din Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană, inclusiv România, am exemplificat câteva cazuri celebre de fenomene infraționale.

Cel de-al treilea capitol, intitulat „**Riscuri și provocări la adresa securității bancare în cadrul relațiilor internaționale**”, în condițiile globalizării sistemului bancar și a crizelor economice” tratează impactul pe care l-a avut globalizarea economică și bancară, dar și crizele economice asupra sistemului bancar, dar și asupra securității bancare.

În ceea ce privește criza economică, în acest capitol am analizat crizele economice din perioada 1907-2009 din întreaga lume, cu scopul de a sublinia impactul pe care le-au avut acestea asupra sistemului economic și, inevitabil, asupra sistemului bancar. De asemenea, punctul central al acestei părți este criza economică din anul 2008 care a cuprins întreaga lume și care, din păcate, încă nu s-a încheiat. Tot în această parte a lucrării am ales să fac o comparație între criza economică din Statele Unite ale Americii, punctul de pornire al acesteia, și criza economică din România.

În capitolul patru, „**Sistemele bancare din Statele Unite ale Americii și din Uniunea Europeană. Fraude celebre din sistemul bancar**”, am încercat să realizez o comparație între sistemele bancare din mai multe țări. Fiecare stat al lumii are un sistem bancar bine conturat ce a avut și are în continuare o evoluție și o organizare caracteristică și individuală. Am considerat necesară această comparație pentru a putea sublinia importanța modului de organizare și de reacție a instituțiilor bancare în momente de vulnerabilitate, dar și a punctelor forte și a deficiențelor identificate. Statele alese pentru a fi analizate sunt: Statele Unite ale Americii, Italia, Marea Britanie, Franța, Germania, Spania, Grecia și Cipru. Pentru fiecare dintre acestea, am prezentat o scurtă evoluție a sistemului bancar și am analizat cele mai importante, reprezentative patru instituții bancare din țară, care au reușit să se extindă în toată lumea, datorită fenomenului globalizării. De asemenea, am realizat o scurtă descriere a crizei economice din 2008, dar și a modului în care sectorul bancar a reușit să facă față provocărilor și vulnerabilităților.

Tot în acest capitol am ales să exemplific diferite cazuri de infraționalități ale sistemelor bancare din întreaga lume, începând cu anul 1991 și până în zilele noastre.

„Evoluția și problemele sistemului bancar din România” este denumirea *capitolului cinci* al acestei teze. În această secțiune am analizat evoluția sistemului bancar din țara noastră, coborând simțitor în istoria acestuia. Scopul acestei analize este de a interpreta etapele prin care a trecut sistemul bancar românesc, modificările pe care le-a suferit de-a lungul anilor, inclusiv restructurările, falimentele și consolidările, dar și impactul pe care l-a avut criza economică asupra instituțiilor bancare din țara noastră. De asemenea, în acest capitol am prezentat și câteva cazuri intens mediatizate și discutate de fraudă din sistemul bancar românesc.

Capitolul șase, „Securitatea instituțiilor bancare – politici și strategii. Securitatea sistemelor informatice”, tratează problema securității în instituțiile bancare. Securitatea reprezintă o stare atașată de esența unei bănci, o stare în care cele mai mici pericole ar trebui să poată fi anticipate. Odată cu dezvoltarea sistemului bancar, securitatea și, implicit, politica de securitate s-a impus categoric în întreg sistemul bancar. În acest capitol am tratat politica de securitate a unei instituții bancare, incluzând și etapele necesare în vederea dezvoltării unei politici de securitate. De asemenea, am încercat să subliniez importanța înlăturării factorilor sau a proceselor ce pot avea un impact negativ asupra serviciilor oferite, a imaginii instituției, a politicilor, a dezvoltării pe piața de capital sau administrative și organizaționale.

Securitatea bancară este un domeniu complex format din mai multe ramuri și activități. Dintre acestea, am ales să mă opresc la unul singur, și anume la securitatea IT. Datorită evoluțiilor din domeniul tehnologiei, instituțiile bancare au devenit mult mai vulnerabile. Fie că este vorba de un angajat bancar, fie că este vorba de un client, securitatea informatică sau a operațiunilor, precum și confidențialitatea datelor sunt prioritare.

Această lucrare de doctorat, pe lângă conținutul capitolelor descrise mai sus, conține și o serie de anexe, care vin în completarea celor analizate. Aceste anexe conțin tabele, figuri și date importante în susținerea acestei lucrări.

În acest demers academic mi-am propus să analizez factorii și fenomenele ce impactează sistemul bancar într-o manieră negativă. Deși constituie un subiect remarcabil, securitatea bancară încă reprezintă un domeniu de nepătruns. Acest fapt se datorează tocmai ideii de

securizare a sistemului bancar, și nu numai. Din acest motiv, lucrarea tratează doar o mică parte din problemele cu care se confruntă sectorul bancar din întreaga lume.

Mediul economic se află într-o evoluție continuă, fiind supus unei stări de nesiguranță. Evenimentele economice, bancare din ultima perioadă a scos la suprafață faptul că, problemele cu care confruntă întreg sistemul bancar rezultă tocmai din accentuarea unor riscuri. Orice operațiune financiar-bancară este însoțită de un ansamblu de factori de risc.

Riscurile există în activitatea bancară, iar principalul obiectiv al managementului riscurilor este de a le administra. Doar băncile care sunt capabile să administreze riscurile și le acceptă, au posibilitatea de a anticipa evoluția unor evenimente viitoare.

În ceea ce privește spălarea banilor, aceste fenomene care a căpătat deja un caracter internațional, lasă urme tot mai adânci în activitățile instituțiilor bancare, dar și în imaginea atât de importantă a acestora. Infracțorii, în încercarea de a-și ascunde valorile provenite din fapte ilicite, se folosesc de instituțiile bancare, prin efectuarea de tranzacții bancare. Astfel, profiturile obținute în mod ilicit se „spală” mult mai ușor. Din păcate însă, prejudiciile rezultate în urma infracțiunii de spălare a banilor afectează întreaga economie mondială.

Odată cu dezvoltarea crimei organizate, profiturile obținute au crescut și ele, iar circuitul bancar a fost implicat în vederea transferării fondurilor dobândite în mod ilegal; acest fapt a devenit o necesitate de progres tehnologic financiar pentru cei implicați în spălarea banilor. Politica autorităților și obligația băncilor este dezvăluirea și prevenirea traficului de fonduri obținute în mod ilicit.

Toate instituțiile bancare au în subordine un departament specializat în prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului din cadrul Direcției de securitate bancară. Acest departament are obligația de a analiza datele, informațiile, documentele și rapoartele primite de la acele persoane desemnate în legătură cu activitățile suspecte. Totodată, acesta trebuie să centralizeze, să verifice și să întocmească rapoartele specifice **AML** (Anti-Money Laundering), pe care să le prezinte zilnic la Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor.

Amenințarea terorismului reprezintă o problemă pentru întreaga omenire. Acest fenomen este foarte greu de detectat deoarece sursele de finanțare pot fi atât ilegale, cât și legale. Cei care au intenția să pregătească diverse atacuri teroriste caută să găsească noi surse, bazându-se pe

vulnerabilitatea sistemului financiar și bancar, dar și pe cea a sistemului legal. În cele mai multe cazuri, tranzacțiile financiare sunt neutre; acestea intră în atenția instituțiilor specializate doar când sunt implicate persoane suspecte.

Sistemul bancar este, fără doar și poate, unul dintre sisteme economice cele mai afectate de globalizarea financiară. În încercarea de a face față tuturor schimbărilor din mediul economic, băncile au căutat să implementeze strategii și politici noi; scopul acestora a fost de a se proteja în fața infractorilor și a riscurilor asociate activităților desfășurate, dar și pentru a supraviețui concurenței.

Crizele, la fel ca și alte fenomene sociale, devin problematice abia în momentul în care afectează ordinea socială, iar efectele acestora nu mai pot fi controlate. Aceste crize afectează în mod negativ întreg sistemul economic. Iar un alt sistem ce a avut de suferit o desecurizare, o destabilizare, în urma acestor crize, este și sistemul bancar.

Majoritatea instituțiilor bancare, și nu numai, operează, în ultima perioadă, într-un mediu caracterizat de incertitudine și instabilitate, iar distrugerile sau pierderile pot provoca tulburări grave activităților instituțiilor în cauză. Ținând cont de situația infraționalității din întreaga lume, de evoluția ascendentă a acesteia, de sistemul IT, de localizarea geografică, de comunitatea de angajați și clienți, putem afirma faptul că sistemul bancar este mai expus și mai vulnerabil în comparație cu alte sisteme economice.

Instituția bancară, în calitate de actor pe piața de capital, dar și de instituție de credit, este expusă vulnerabilităților, iar o parte însemnată din activitatea sa necesită măsuri speciale de securitate. Menținerea stabilității și a securității bancare reprezintă o cerință fundamentală în vederea desfășurării cu succes a operațiunilor bancare, dar și o cerință ce trebuie tratată cu o deosebită atenție.

Impactul pe care îl creează dezastrele naturale sau cele provocate de factorul uman, a demonstrat că nimeni nu are capacitatea de a anticipa totalitatea cauzelor posibile producerii unui eveniment indezirabil. În schimb, trebuie menționat faptul că pagubele provocate de aceste dezastre pot fi comparate valoric cu efectele distrugătoare ale atacurilor informatice.

Instituțiile bancare ce nu dispun de o politică de securitate bine pusă la punct, conform standardelor în vigoare, se pot confrunta cu situații care să influențeze în mod negativ existența și reputația acestora, iar efectele rezultate să impacteze și asupra situației financiare. Politica de

securitate trebuie să confere suport, credibilitate, dar și eficiență în eforturile instituțiilor bancare de a-și proteja resursele.

Menținerea securității unei instituții bancare reprezintă sarcina zilnică a fiecărui salariat bancar cu funcție de execuție sau manager al băncii, potrivit atribuțiilor postului, poziției și competențelor aferente.

În asigurarea securității sale, instituția bancară în cauză va proceda în conformitate cu cadrul legislativ de reglementare în vigoare. Fiecare standard, recomandare, și bună practică, experiență și informație care poate contribui la îmbunătățirea securității va fi evaluată și apreciată. Instituțiile bancare trebuie să se concentrează asupra prevenirii evenimentelor de insecuritate, ca cel mai bun mijloc de a asigura securitatea. În vederea stabilirii securității, o bancă trebuie să-și dezvolte un mediu de reglementare clar și consecvent, dar și să evite procedurile excepționale.

Întrebând orice client ce așteptări are de la instituția bancară cu care lucrează, două cuvinte sunt rostite în mod evident: **securitatea operațiunilor sau informatică și confidențialitatea informațiilor.**

Nevoia de securitate informatică a instituțiilor bancare a crescut simultan cu informatizarea totală a activității bancare. Implementarea unei politici de securitate informatică conferă managementului unei instituții bancare siguranța unui sistem cuantificabil și controlabil.

Vulnerabilitățile sistemelor informatice sunt practic slăbiciuni care ar putea fi oricând exploatare de o posibilă amenințare. Astfel, putem afirma că securitatea informațiilor nu este doar o problemă tehnică, ci este și o problemă managerială. Preocupările pentru securitatea IT a crescut odată direct proporțional cu creșterea numărului de utilizatori, dar și a valorii tranzacțiilor efectuate de instituțiile bancare.

Odată cu dezvoltarea tehnologică s-a dezvoltat și securitatea sistemelor informatice, dar în același timp, posibili atacatori au reușit să-și dezvolte abilitățile și oportunitățile de pătrundere, mai profund și mai rapid, în sistemele informatice, efectele fiind de cele mai multe ori deosebit de grave. Securitatea informatică, putem spune, că este un proces fără sfârșit, deoarece, pentru a mări siguranța, întotdeauna trebuie să ne întoarcem la punctul de la care am plecat. Noile tehnologii și idei solicită, în permanență, o actualizare a politicii de securitate informatică. Odată conectate la internet, instituțiile bancare devin mai accesibile publicului larg,

dar și vulnerabilităților, în fața unor atacuri neprevăzute prin pătrunderea neautorizată în sistemul informatic.

Pentru a atinge obiectivele de protecție a sistemului IT, instituțiile bancare trebuie să angajeze personal de încredere, care să aibă abilitățile și calificările necesare, dar și să fie pregătit pentru evenimente critice. De asemenea, o importanță majoră o are și instruirea continuă a angajaților care utilizează sistemul informatic, în vederea actualizării cunoștințelor și a abilităților de reacție, dar și a informării despre noile metode de pătrundere în sistem sau a noilor fraude informatice. Fiecare utilizator al sistemului informatic este responsabil, într-un fel sau altul, cu asigurarea securității datelor pe care le manipulează.

O strategie de securitate informatică bine implementată și selectată poate evita evenimentele nedorite ce pot afecta resursele informaționale ale unei instituții bancare. Fiecare instituție bancară, în parte, trebuie să-și implementeze un sistem propriu de asigurare a securității informației. Managementul acesteia se poate realiza prin implementarea unor practici, instrumente, proceduri, politici, structuri organizaționale sau funcții software.

În urma apariției situațiilor legate de infraționalitatea din sistemul cibernetic bancar, dar și a panicării clienților, instituțiile bancare și-au sporit măsurile și eforturile de protecție a infrastructurii informatice. Menținerea securității IT nu a fost nicicând mai mare decât acum. Există mai multe tendințe de infraționalitate informatică, mai sofisticate și mai letale, de care sectorul bancar ar trebui să fie conștient. Aceste evenimente pot provoca pagube financiare, a infrastructurii informatice, dar cel mai important, distrugerea reputației. În astfel de cazuri, instituțiile bancare nu trebuie să aștepte după legislație sau după deciziile guvernelor pentru a găsi soluții la aceste probleme, ci să reacționeze imediat.²

Investițiile în soluții software și hardware rămâne totuși o necesitate pentru a răspunde amenințărilor informatice. Și instruirea și testarea angajaților, dar și a clienților este o soluție în vederea scăderii fraudelor informatice.

Întrebarea este dacă infraționalitatea informatică din sistemul bancar poate fi oprită? Răspunsul este „NU”. Această problemă este una fără sfârșit, deoarece, pe parcursul anilor infraționalitatea și metodele de fraudare au evoluat, dar mereu au existat. Aceste atacuri

² Cindy Collins-Taylor, *New Cyber Security "Rules of the Road" for the Financial Services Industry*, Tellervision, April 2013, p. 2, www.aspenpublishers.com

cibernetice nu se manifestă doar la nivelul sistemului bancar, ci sunt prezente în toate domeniile vieții sociale.

Consider că securitatea sistemului informatic poate fi sporită, prin construirea și îmbunătățirea colaborărilor dintre instituțiile bancare, guverne și instituțiile specializate în combaterea criminalității informatice. De asemenea, este importantă și adaptarea strategiei naționale de securitate la aceste probleme cibernetice, precum și extinderea securității IT, astfel încât să susțină atât securitatea bancară, cât și cea națională sau globală.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. Lucrări cu caracter general

1. Abrudan, Mirela, *Criza și media. Criza economică și reflectarea ei în mass-media: 2008-2009*, București, Editura Tritonic, 2010.
2. Barbu, Teodora Cristina, *Sisteme bancare comparate*, Note de curs, Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de valori, București, 2008.
3. Bădulescu, Daniel Laurențiu, *Globalizarea și impactul acesteia asupra sistemului bancar*, Teză de doctorat, Oradea, Editura Universitatea din Oradea, 2007;

4. Bețe, Corneliu, *Gestiunea și contabilitatea instituțiilor de credit*, Oradea, Editura Universitatea din Oradea, 2008;
5. Căpraru, Bogdan, *Activitatea bancară. Sisteme, practice și operațiuni*, București, Editura C.H.Beck, 2010;
6. Căpraru, Bogdan, *Banca Centrală și mediul economic – repere teoretice, evoluții și analize*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ion Cuza”, 2009;
7. Costea, Carmen, Popescu, Constantin, Tasnadi, Alexandru, *Criza e în noi*, București, Editura ASE, 2010;
8. Croitoru, Lucian, *Criza și lecția sa pentru politica monetară*, Bussiness Standard, 08.09.2009;
9. Croitoru, Lucian, *Marea lecție a crizei financiare*, Bussiness Standard, 20.04.2009;
10. Croitoru, Lucian, *Statul, criza și capcana anticipațiilor*, Ziarul Financiar, 12.08.2011;
11. Drosu Șaguna, Dan, Rațiu, Monica Amalia, *Drept bancar*, București, Editura C.H.Beck, 2007;
12. Kenneth Fisher, *100 de personalități care au definit piața*, București, Editura Injoy Books, 2009;
13. Krugman, Paul, *Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008*, București, Editura Publica, 2009;
14. Otovescu, Adriana, Otovescu, Dumitru, Motoi, Gabriela, Frăsie, Maria C., *Criza mondială*, București, Editura Pro Universitaria, 2011;
15. Robinson, Paul, *Dicționar de securitate internațională*, Cluj-Napoca, Editura CA Publishing, 2010;
16. Schoemaker, Dirk, *The European Banking Landscape after the Crisis*, DSF Policy Paper, No. 12, April 2012;
17. Trencă, Ioan I., *Tehnica bancară : suport de curs*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011;
18. Voinea, Liviu, *Corporatiile transnaționale și capitalismul global*, Iași, Editura Polirom, 2007;
19. Voinea, Liviu, *Sfârșitul economiei iluziei*, București, Editura Publica, 2009 ;

20. Zăpodeanu, Daniela, *Monedă și credit. Instituții de credit*, Oradea, Editura Universitatea din Oradea, 2007;

B. Lucrări cu caracter special

1. Duna, Dacian, Teză de doctorat - *Politica securității Europene la începutul secolului XXI. Uniunea Europeană și noua geostrategie a estului*, Cluj, 2007;
2. Ghica, Luciana Alexandra, Zulea, Marian, *Politica de securitate națională*, Iași, Editura Polirom, 2007;
3. Graham, Benjamin, Dodd, David L., *Security analysis. Principles and Technique*, Sixth Edition, McGraw Hill, 2009;
4. Lică-Banu, Laura-Susana, *Apariția și Proliferarea finanțării terorismului*, București, Editura Universul Juridic, 2010;
5. Mihai, Ioan-Cosmin, *Securitatea sistemului informatic*, Galați, Editura Dunărea de Jos, 2007;
6. Proiectul RITI dot-Gov, în cooperare cu Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației, *Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică*, București, Mai 2004;
7. Oficiul Național de Prevenire și Combateră a Spălării Banilor, *Manual privind abordarea pe bază de risc și indicatori de tranzacții suspecte*, București, Editura Prahova, 2010;
8. *** Manual de management al fraudelor în activitatea de creditare, 2012.

Studii și articole de specialitate

1. Akerlof, George Arthur, Shiller, Robert James, *Animal Spirit*, Princeton, Princeton University Press, 2009;
2. Collins-Taylor, Cindy, *New Cyber Security "Rules of the Road" for the Financial Services Industry*, Tellervision, April 2013, www.aspenpublishers.com;

3. Crotty, James, Epstein, Gerald, *Proposals for Effectively Regulating the U.S. Financial System to Avoid Yet Another Meldown*, Political Economy Research Institute (PERI), University of Massachusetts Amherst, 2008, Workingpaper Series no.181;
4. Dabu, Valerica, Gușanu, A.M., *Reflecții asupra legii pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor*, RDP,nr.4/2001;
5. Drecin, Mihai D., *Simpozionul International de Istorie financiar-bancara de la Oradea intre istorie nationala si central-europeana. Bilant pragmatic si sentimental (1991-2009)*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2011;
6. Dumbrava, Dumitru, *Agresiunile în spațiul cibernetic*, Revista Română de Studii Intelligence, Nr. 06, 2011;
7. Faircloth, Kelly, *Cyberattacks on Banks Worry the President of the Atlanta Fed*, BetaBeat.com, November 27, 2012, <http://betabeat.com/2012/11/atlanta-federal-reserve-president-dennis-lockhart-berlin-cyberattacks-ddos-hactivists/>;
8. Ghinea, Nicolae, *Some Considerations regarding financial fraud affecting the interests of the European Communities*, Public Security Studies, No. 4/2012, www.ceeol.com;
9. Gill, Nasib S., Gupta, Rajan, *Prevention and Detection of Financial Statment Fraud: a Data Mining Aproach*, The IUP journal of System Management , Vol.VII, No.3, 2009;
10. Ginovsky, John, *Cyber attacks are soaring. How to thwart them*, ABA Banking Journal, June, 2012;
11. Hagendorff, Jens, *Comparing Bank Mergers in Europe and the USA: Bidding Bank Performance*, The University of Leeds, Centre for Advanced Studies in Finance (CASIF), March, 2008;
12. Härle, Philipp, Heuser, Matthias, Pfetsch, Sonja, Poppensieker, Thomas, *Basel III. What the draft proposals might mean for European banking?*, Banking & Securities, McKinsey Company, April, 2010;
13. Institutul Bancar Român, *Sistemul bancar – produsele și serviciile bancare*, iulie 2010;
14. Kirchgaessner, Stephanie, *Cyber security: Robbers with laptops are serious threat to world banking system*, Financial Times, June 6, 2013;
15. Kulthon, M. L., Hunngam, Nantana, *Internet Banking Security Guidline Model for Banking in Thailand*, Thailand, Faculty of Information Technology, Rangsit University, Pathumtani, Vol. 2011, Article ID. 787725;

16. Lewis, James A., *Raising the Bar for Cybersecurity*, Washington, Center for Strategic & International Studies (CSIS), February, 2013;
17. Nagy, Agnes, Benyovszki, Annamaria, *Provocările crizei asupra sistemului bancar*, Economie teoretică și aplicată, Vol. 20, Nr. 4 (581), 2013;
18. Nucu, Anca Elena, *Provocările Basel III pentru sistemul bancar românesc*, Economie teoretică și aplicată, Vol. 18, Nr. 12 (565), 2011;
19. Păun, Cristian, *Banii, băncile centrale, politica monetară și reglementarea sistemului bancar modern*, București, Colocviul SOREC – Deschideri Economice cu tema „Liberalism-Etatism”, 2010;
20. Peter, Claudia Maria, *Modern means to improve the economic and financial activities related to terrorism prevention and combat*, Bulletin of „Carol I” National Defense University, No. 04/2011, www.ceeol.com;
21. Răbonțu, Cecilia Irina, *Serviciile bancare electronice în economia bazată pe cunoștințe*, Analele Universității „Constantin Brâncuși”, Târgu Jiu, Seria Economie, Nr. 1/2009;
22. Savu, Emanuela Mihaela, *Tendențe privind globalizarea sistemului bancar internațional*, Institutul Bancar Român,
23. Sfetcu, Nicolae *Ghidul criminalității informatice*, Multimedia, GNU free documentation License;
24. Sornette, Didier, Woodard, Ryan, *Financial Bubbles, Real Estate Bubbles, Derivative Bubbles and the Financial and Economic Crisis*, Swiss Finance Institute Research Paper Series, no.15, 2009;
25. Ștefan, Ileana, *Securitatea datelor*, Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș, Series Oeconomica, Fasciculus 1, Anul VI, 2012;
26. Tărpescu, Ovidiu Ionel, *Criminalitatea electronică în spațiul cibernetic*, Buletinul Universității Naționale de Apărare "Carol I", 01/2011;
27. Zerzan, Andrew, *New Technologies, New Risks? Innovation and Countering the Financing of Terrorism*, USA, World Bank Working Paper No. 174, 2010;
28. *** *Cyber Security Essentials for Banks and Financial Institutions*, EdgeWave, www.edgewave.com;
29. *** *Cybersecurity in financial institutions: a necessary framework for action*, Tapestry Networks, January 28, 2013, www.tapestrynetworks.com

30. *** *Cybersecurity: an emerging risk for global banks and the financial system*, Tapestry Networks, August 13, 2012, www.tapestrynetworks.com;
31. ***Revista de investigare a criminalității, Anul IV, Nr. 1, 2011;
32. *** *Securing Cyberspace*, per Concordiam, Journal of European Security and Defense Issues;
33. *** *Sistemul European al Băncilor Centrale*, Banca Centrală Europeană, Eurosistem, 2009;

Convenții, decizii, directive, hotărâri, legi, norme, ordonanțe, politici, proceduri, regulamente, strategii și alte reglementări interne și internaționale

1. Decizia Plenului Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor nr. 496/2006 pentru aprobarea Normelor privind prevenirea și combaterea spălării banilor și a finanțării actelor de terorism, standardele de cunoaștere a clientelei și control intern pentru entitățile raportoare care nu sunt supuse supravegherii prudențiale a unor autorități, publicată în Monitorul Oficial nr. 623 din 19.07.2006;
2. Decizia Plenului Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor nr.674/2008 privind forma și conținutul Raportului de tranzacții suspecte, ale Raportului de tranzacții cu numerar și ale Raportului de transferuri externe, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 451 din 17.06.2008 ;
3. Directiva din 12 octombrie 2012 privind acreditarea de securitate a sistemelor informatice și de comunicații (SIC) care stochează, procesează sau transmit informații clasificate - INFOSEC 13, emisă de Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, publicată în Monitorul Oficial nr. 716 din 22 octombrie 2012;
4. Hotărâre de Guvern pentru aprobarea plății contribuției Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor la Proiectul Direcției A – Securitate Internă din cadrul Direcției Generale „Afaceri Interne” (Comisia Europeană), acțiunea „FIU.NET nelimitat - Mai multă libertate, mai multă securitate. Acțiunea 2011-2013”, pentru perioada 2011 – 2013;

5. Hotărârea Guvernului nr. 215/2012 privind aprobarea Strategiei naționale anticorupție pe perioada 2012-2015, a Inventarului măsurilor preventive anticorupție și a indicatorilor de evaluare, precum și a Planului național de acțiune pentru implementarea Strategiei naționale anticorupție 2012-2015;
6. Hotărârea Guvernului nr. 594/2008 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a prevederilor Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 444 din 13 iunie 2008;
7. Legea nr. 64/2004 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 343 din 20.04.2004;
8. Legea nr. 420 din 22 noiembrie 2006 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului, adoptată la Varșovia la 16 mai 2005, publicată în Monitorul Oficial nr. 968 din 4 decembrie 2006;
9. Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, publicată în Monitorul Oficial nr. 1161/08.12.2001, actualizată în 2012;
10. Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, reactualizată în 2012;
11. Norma nr.17/18.12.2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit, publicată în Monitorul Oficial, Partea I din 20.01.2004;
12. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 53/2008 privind modificarea și completarea Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 333 din 30/04/2008;

13. Regulamentul nr. 5/2008 privind instituirea măsurilor de prevenire și combatere a spălării banilor și a finanțării actelor de terorism prin intermediul pieței de capital, aprobat prin Ordinul nr. 83/25.06.2008, publicat în Monitorul Oficial nr. 525/11.07.2008;
14. ISO/IEC 17799, Code of Practice for Information Security Management;
15. Metodologia de Evaluare a Conformității față de Cele 40 Recomandări FATF și Cele 9 Recomandări Speciale FATF, 2004 (actualizată în luna februarie 2009);
16. Recomandarea R(89)9 a Comitetului de Miniștrii către statele membre asupra criminalității în relația cu calculatorul;
17. Recomandarea R (95)13 a Comitetului de Miniștrii către statele membre cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaționale.

Surse electronice

- *** Asociația Română a Băncilor, www.arb.ro;
- *** Banca Națională a României, www.bnro.ro;
- *** Bank for International Settlements, www.bis.org;
- *** Bank of America, www.bankofamerica.com;
- *** Bank of England, www.bankofengland.co.uk;
- *** Banque de France, www.banque-france.fr;
- *** Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL), www.coe.int/moneyval/;
- *** Council of Europe, www.coe.int;
- *** Departamentul pentru luptă antifraudă – DLAF, www.antifrauda.gov.ro;
- *** Doctoral School of Finance and Banking – European Centre of Excellence, www.dofin.ase.ro;
- *** Europe Union, www.europa.eu;
- *** European Central Bank, www.ecb.int;
- *** European Commission, www.ec.europa.eu;
- *** FATF – Financial Action Task Force, www.fatf-gafi.org;

- *** Federal Reserve – USA, www.federalreserve.gov;
- *** Financial Services Authority – FSA, www.fsa.gov.uk;
- *** Fiu.Net, www.fiu.net;
- *** Grupul Wolfsberg, www.wolfsberg-principles.com;
- *** International Monetary Fund, www.imf.org;
- *** Ministerul Afacerilor Interne – Direcția Generală Anticorupție, România, www.mai-dga.ro;
- *** Ministerul Apărării Naționale, România, www.mapn.ro;
- *** National Institute of Standards and Technology, www.csrc.nist.gov;
- *** Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, www.onpcsb.ro;
- *** RITI dot-Gov – Romanian Information Technology Initiative, ww.riti-internews.ro;
- *** Securitatea informațiilor, Canal media oficial al ARASEC – Asociația Română pentru Asigurarea Securității Informației, www.securitatea-informatiilor.ro;
- *** Serviciul de Combatere a criminalității informatice, www.efrauda.ro;
- *** The Building Societies Association (BSA) Factsheets 11.10.2010, www.bsa.uk;
- *** The Egmont Group of Financial Intelligence Units, www.egmountgroup.org;
- *** The National Bureau of Economic Research, www.nber.org;
- *** United Nations, www.un.org;
- *** United Nations Office on Drugs and Crime, www.unodc.or.

Rapoarte oficiale

- *** *92nd Annual Report 2005*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** *93th Annual Report 2006*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** *94th Annual Report 2007*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** *95th Annual Report 2008*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** *96th Annual Report 2009*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** *97th Annual Report 2010*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** *98th Annual Report 2011*, Board of Governors of the Federal Reserve System, USA;
- *** Banca d'Italia. Eurosystema, *Annual Report*, 2010;
- *** Banca d'Italia. Eurosystema, *Annual Report*, 2011;

- *** Banca d'Italia. Eurosistema, *Financial Stability Report*, 2013;
- *** Bank of Greece, List of Credit Institutions authorised in Greece, March 2012;
- *** Bank of England, Annual Report, 2012;
- ***BNR, *Evoluția riscurilor populației din perspective stabilității financiare*, 2007
- *** BNR, Raport anual, 2005;
- *** BNR, Raport anual, 2006;
- *** BNR, Raport anual, 2007;
- *** BNR, Raport anual, 2008;
- *** BNR, Raport anual, 2010;
- *** BNR, Raport anual, 2011;
- *** European Central Bank, *EU Banking Structures –October 2005*;
- *** European Central Bank, *EU Banking Structures – October 2007*;
- *** European Central Bank, *EU Banking Structures – October 2008*;
- *** European Central Bank, *EU Banking Structures – September 2010*;
- *** European Central Bank, *Working Paper Series, No. 1315, Pril 2011*;
- *** European Banking Federation – *EU Banking Sectors – Facts and Figures 2010*;
- *** European Banking Federation – *EU Banking Sectors – The world's largest banking system in the world's largest economic space, Facts and Figures 2011/2012*;
- *** European Banking Federation – *EU Banking Sectors – Facts and Figures 2012*;
- *** Raport al Comisiei Europene către Parlamentul European și Consiliu privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare, Bruxelles, 30.01.2013;
- *** Raportul anual – Schimbul Internațional de Informații, Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor;
- *** Raportul de supraveghere BNR nr. 12/30.01.2012;
- *** *Report on Consolidation in the Financial Sector*, Group of Ten, BRI, 2001;
- *** *World Investment Report 2001*, UNCTAD;
- *** Majority and Minority Staff Report, *Wall Street and The Financial Crisis: Anatomy of a Financial Collapse*, Permanent Subcommittee on Investigations, United States Senate, April 13, 2011.